

БЕОГРАДСКЕ ОПШТИНСКЕ НОВИНЕ

ЗВАНИЧНИ ЛИСТ ОПШТИНЕ БЕОГРАДСКЕ

Год. XVI.

НЕДЕЉА 5. АПРИЛА 1898.

Број 14.

ИЗЛАЗЕ НЕДЕЉНО ЈЕДАН-ПУТ

ПРЕТПЛАТУ ВАЉА СЛАТИ УПУТНИЦОМ НА ОПШТИНСКИ СУД
А СВЕ КОРЕСПОНДЕНЦИЈЕ НА УРЕДНИКА.

ЦЕНА:

За Србију на годину 6 динара
на пола године 3 "
За стране земље на годину 9 "

РУКОПИСИ НЕ ВРАЋАЈУ СЕ.

НЕПЛАЋЕНА ПИСМА НЕ ПРИМАЈУ СЕ.

П О З И В

По наређењу команданта VII пуков. округа од 22. тек. месеца № 3066 имају се сви регрути за пешадију из године 1897. упутити на одслужење свог прописног рока у сталан кадар, тако како ће 15. Априла т. г. бити у својим командама.

На основу предњег наређења, суд општине града Београда позива све регруте одређене за пешадију а који су регрутовани у 1897. години, да неизоставно 14. априла 1898. године у 7 сати пре подне предстану суду општине београдске (Војно одељење) одакле ће се упутити у штаб VII пуковског округа ради упута у сталан кадар.

Регрутима се објашњава, да они од дана позива за ступање у кадар, подлеже под војну дисциплину, и ко не буде следовао овоме позиву, биће кажњен дисциплински.

Сваки регрут има собом понети 6—8 динара за набавку потребних ситница и по два пара чарапа.

Од суда општине града Београда 23. Марта 1898. године ОВБр. 704 у Београду.

О Б Ј А В А

По закону о општинској мерини и по правилима г. Министра народне привреде о извршавању тога закона, има продавац кушцу робе предати и уверење оне општине, у којој је куповина и продаја први пут извршена, да је тамо роба мерена и мерина наплаћена. Кад та роба приспе у Београд и то се уверење покаже, мерина се неће у Београду наплатити на њу. У противном, мерина ће се наплатити.

Како се многи грађани не управљају по тим правилима и на захтев кантарције општинског нити оће да покажу уверење нити оће да плате мерину, наводећи, да је плаћена мерина тамо, где је и купљена роба, то суд општински објављује, да ће се само она роба пропуштати без наплате мерине, за коју се поднесе уверење да је већ мерена и мерина плаћена. На сваку другу робу, мерина ће се без икаква обзира наплаћивати.

Од суда Општине београдске, 13 Марта 1898. АБр. 1705.

РАД ОДБОРА ОПШТИНСКОГ

САСТАНАК

ОДБОРА ОПШТИНЕ БЕОГРАДСКЕ

држан 4. марта. 1898. год.

(по стенографским белешкама).

Председавао председник општине г. Ник. Д. Стевановић, присуствовао члан суда г. Б. Ј. Рајић, од одборника били: г.г. Стеван Миљковић, Трајко Стојковић, Сол. Ј. Аријел, Ђ. Пантелић, Свет. Ј. Гвоздић, Ђ. Р. Одавић, Р. Драговић, Н. И. Стаменковић, Васа Никколић, Стеван Максимовић, Ђ. Димитријевић, Коста Д. Главинић, М. Савчић, Коста Др. Ризнић, Голуб С. Јанић, Глаша Стојановић, Тод. Ј. Михајловић, Љуб. Живковић, Др. Лeko, Стев. Ивковић, Коста М. Ђурић, Др. Лазаревић, Дим. Гавриловић, М. О. Петровић, Милутин Ј. Марковић, М. Капетановић, Марко С. Петронијевић, Влад. Чортановић, Мијаило Ђ. Илић, Д. М. Ђорђевић, Д. Ђарковић.

БЕЛЕЖИО СЕКРЕТАР г. Урош Кузмановић

Почетак у 5^{1/2} час. по подне

Председник. — Отварам седницу. Изволите чути протокол прошлог састанка.

Секретар прочита.

Председник. — Има ли ко шта да примети на протокол? (Нема). Оглашњем да је прочитани протокол примљен.

Изволите чути 2 молбе за уверења.

Одбор издаје тражена уверења.

Изволте саслушати један реферат, који се тиче обезбеђења општинског имања од пожара. Општинско је имање било обезбеђено до сад код Друштва „North British Mercantile.“ Пре неколико дана рок обезбеђењу код тога друштва био је протекао и њихов агенат био је дошао за нову уплату, ја сам му казао да више нећемо код њих да останемо, пошто имамо наше друштво. Сад ћу да вам прочитам мој реферат о овој ствари из кога ћете видети шта нас је коштало осигурање код именованог друштва, а шта ће да нас кошта ако се осигурамо код нашег друштва за осигурање од пожара (чита):

Хоће ли ко о овоме шта да говори? (Неће нико). Прима ли се овај реферат? (Прима).

Сад је на реду пројекат конвенције који су поднели г.г. Косу и Мариновића.

Прошле седнице решили сте, да се конвенција зајма са мишљењима већине и мањине комисије која је ову конвенцију проучавала и претресала, као и са мишљењима наших стручњака општама да се разда одборницима на студирање. То је све учињено и сад отварам дебату по том предлогу.

Љ. Живковић. — Публиковано је да овде пред општином стоји још једна понуда, ма да то није печатано у Општинским новинама. Да би се одбор при решењу ове понуде, која може на два начина да се реши: примањем или одбијањем, да би могао са што више разлога да се одлучи, да своју одлуку донесе, ја тражим од г. председника, да се и с том другом понудом учини све оно, што је учињено и с првом, и то у року од 3—4 дана. Нећу да кажем да је потребно да се због те друге понуде саставља нарочита комисија ради проучавања, јер ми о тој понуди можемо директно овде донети своје мишљење, пошто смо се већ с природом саме ствари упознали, него да се сва лица, која су као стручњаци о понуди Мариновићевој упитани замоле, да своје мишљење и о овој понуди даду, на кад

се то мишљење буде добило, онда можемо приступити решењу: хоћемо ли и имали смисла примити једну од тих двеју понуда, и ако има смисла, онда коју од њих две.

Председник. — Господо одборници, ви сте, као што сам у ранијем извешћу казао, изабрали једну комисију, мислим да је то било у седници од 17. јануара о.г., да проучи понуду г.г. Косу-а и Мариновића. Комисија је та држала неколико седница и 13. фебруара била је последња седница њена. На тој последњој седници довршен је сав рад односно преговарања са г. Мариновићем. 18. Фебруара долази ми један господин са једним Немцем и са изјавом: да и они имају једну понуду за зајам. — Таквих понуда ја имам скоро сваки дан. Само кад бих хтео са сваким да се у те послове упуштам. Разуме се, да сам и њему као и свакоме казао: „изволите што имате, поднесите написмено“ и они су поднели истог дана своју понуду написмено, пошто је било како сам већ казао, пошто се комисија одређена за проучавање понуде г.г. Косу-а и Мариновића разишла, а која при том није ни била овлашћена ни одређена да и ову понуду оцењује. Тај предлог ја бих вам и без овога питања г. Живковића изнео, али је он први узео реч, и предухитрио са овим питањем. Понуда донета ми исписана је на овом парчету артије. При предаји исте доносилац њен казао ми је да за њим стоје те и те банке које су и у понуди поменуте. Тражио сам доказе, о томе и он је рекао да ће их поднети, али их до сада није донео.

Дакле ето вам објашњења и о тој понуди. Сад хоћете ли да вам прочитам исту или да ствар о њој одложимо, мени је право.

Љ. Живковић. — Пре свега, кад већ постоји још једна понуда, не би било логично, да се решава и говори о понуди Мариновићевој, јер после говора наступа и решење. На случај да је та друга понуда несравњено боља од понуде г. Мариновића, зар не би имало разлога, да се понуда Мариновићева одбаца, — или обратно.

Г. председник каже да је њему поднето једно парче хартије. То парче хартије потписао је један човек, који репрезентира једно велико индустријско друштво на Рајни, о чијој се снази и солидности г. председник могао да извести преко министарства иностраних дела, јер нема сумње, да и г. председник као и ми сви, жели, да се ово питање по интересе општинске сређено реши. Ако он то није учинио, може накнадно да учини. По обавештењима, која сам ја добио, а чини ми се да је и наш посланик у Берлину писао извесним личностима у Београду, и потврдио је, да је то веома солидна фирма и да имају велике капитале на расположењу и у рукама, зато што је Швајцарска ту скоро откупила све своје железнице од разних страних друштава. Сад се склонило једно друштво, које је учинило понуду општини и оно има довољно капитала да би могло ући у општинеке послове.

Сматрајући да је та понуда озбиљна, ја тражим, да се и та понуда да на стручну оцену оној господи, којима је била дата и понуда Мариновићева, па кад то кроз 2—3 дана буде готово, донећемо своју одлуку: хоћемо ми и коју од тих двеју понуда да примимо.

Председник. — Ја пре свега хоћу да видим има ли он пуномоћства, што је наш посланик писао појединим приватним лицима, што није писао мени или општини званично.

Јесте ли за то да се експертима, који су дали своје стручне оцене о понуди Мариновићевој да и понуда овога Немца на оцену, па кад они даду свој суд о овој понуди, онда да се и једна друга понуда стави на дневни ред и да се о обема говори? То је понуда некога Погуса; он је подносио неке понуде и 1896 год.

Вл. Чортановић. — Ја бих само предложио да тај човек да кауцију, да се не бавимо том понудом бадава.

Председник. — Ако би се нашло да треба ступити у преговоре с њим, онда се може тражити кауција, јер нико неће у напред да даде.

Љ. Живковић. — Ми примамо на се велику одговорност, ако претходно не свршимо и са овом понудом. Ова понуда може да буде озбиљна или неозбиљна. Али шта ћемо да радимо, кад будемо расправљали понуду Мариновићеву ако се докаже, да је ова понуда била озбиљна? То може у престоничком грађанству и у јавном мишљењу да изазове сумњу противу нас. (Вичу: Да се прочита нова понуда.)

Председник. — Хоћете ли да се прочита? (хоћемо). Онда чујте!

Секретар прочита (Ова је понуда раније одштампана у општ. новинама).

Председник. — Другог Марта дошло ми је ово писмо од г. Боже Живковића.

Секретар чита. (И ово је писмо већ одштампано у овим новинама.)

Председник. — То је све што сам добио по тој другој понуди, више ништа нема. Изволите решити: јесте ли за то да се прима предлог г. Љубе Живковића?

К. Главинић. — Пошто видим да ова понуда има и добрих страна, потребно је да је г.г. стручњаци оцене и с финансијске стране. Ја мислим да би занета био грех, кад би приступили решавању понуде Косу — Мариновићеве, не разбирајући о овој понуди. Усвајајући предлог г. Љубе Живковића, ја молим г. председника да колико сутра упути ову понуду на оцену стручњацима и да што пре потражи телеграмом мишљење о овим фирмама преко министарства иностраних дела или преко нашег посланика у Берлину, јер кад се банке именују, ја мислим да се можемо о њима обавестити да ми ступамо у преговоре с њима.

Свеш. Гвоздић. — Ако хоћете да прибавите тачна обавештења о овим банкама, мислим да је најзгоднији пут, да их прибавите преко наше Народне Банке, јер је она у вези са свима главнијим банкама.

Председник. — Како видим већина је у одбору за предлог г. Љубе Живковића. Ја ћу учинити како сте ви решили. Ну, сад има још једно питање, после ове понуде појавиће се можда још која, па немојте после да кажете: хоћемо и то да се општава, јер неће онда бити краја.

Љ. Живковић. — Нека се хектографише.

Председник. — Ова понуда може да се хектографише јер је мала, хоћете ли да је дамо новинама да је општавају? (хоћемо).

Љ. Живковић. — Зар не може да се општава са добијеним мишљенима у општинским новинама? То би било најбоље.

Председник. — Може и тако.

Дакле оћете прво да се учини питање преко Народне Банке, какве су ове Банке; што се у овој понуди помињу; друго, да ли је овај понуђач представник њихов и има ли овлашћења да у име њихово говори и да ли му стоје ти капитални на расположењу; треће да се умоле г.г. експерти да даду своја мишљења и о овој понуди и на послетку да се све то општава у општинским новинама. (Тако је).

Др. Марко Леко. — Мени изгледа да се ова ствар сад без потребе одлаже. После ове друге понуде може се појавити и трећа и четврта итд. Ако се одбор реши да на оваквој основи, на каквој је понуда г. Мариновића, с каквом се основном ја никако не слажем, приступи извршење великих општинских послова, онда би најправилније било на таквој или сличној основи расписати стечај.

Чим се финансијске прилике у општини уведу у ред, а на томе се као што сви знамо сад врло живо ради, уверен сам, да ћемо добити далеко повољнију понуду од понуде г. Мариновића. Мишљења сам дакле, да се ова ствар даље не одлаже, већ да се одмах приступи радовима за расписивање стечаја. —

Дим. Борђевић. — Ја се са свим слажем са г. Марком Леком. Доћиће сутра преко сутра и

трећа и четврта понуда и никад краја неће бити. Најбоље је да распишемо конкурсе, па кад се јаве сви понуђачи, да усвојимо оно што је најбоље.

Председник. — Ништа нам то не смета, као што сам мало пре казао, а то је већ свршена ствар, да усвојимо предлог г. Љубе Живковића, па ако се нађе да треба усвојити предлог г. Марка Лека, ништа нам не смета да онда кажемо: нећемо да усвојимо ни једну ни другу понуду и онда можемо да распишемо конкурсе. (Тако је).

Љ. Живковић. — То је врло добро. Ништа нам не смета да после распишемо конкурсе.

Председник. — Имали још ко о овоме да говори? (Нема).

Дакле, остаје тако да се поступи по предлогу г. Љубе Живковића. (Тако је).

Пошто је седница за сада завршена, то данашњу седницу закључујем.

Седница је ова трајала до 6¼ часа по подне.

САСТАНАК

држан 9. марта 1898. год.

(по стенографским белешкама)

Председовао председник г. Н. Д. Стефановић, присуствовао члан суда г. Бр. Ј. Рајић, од одборника били г. г. Ђ. Пантелић, Н. И. Стаменковић, Др. Лазаревић, Ђ. Р. Одавић, Стеван Милковић, Коста Др. Ризнић, Голуб С. Јанић, Дамјан Стојковић, М. О. Петроваћ, Стеван Максимовић, Влад. Чортановић, Коста Д. Главинић, Љуб. Живковић, Ђ. Димитријевић, Р. Драговић, М. Капетановић, Васа Николић, Марко С. Петронијевић, К. С. Караџић, Евг. М. Чоловић, Ј. М. Јанковић, Мих. Ђ. Илић, Тод. Ј. Михаиловић, Милан Арсенијевић, Др. Леко, Стев. Ивковић, Милош Милековић, М. П. Тодоровић, Трајко Стојковић, К. Н. Лазаревић, Милутин Ј. Марковић, Д. Ђирковић, Др. Лаза Пачу, Др. Стеван Марковић, Д. М. Борђевић, М. Савчић, Г. Врклић и К. П. Михаиловић.

ВЕЛЕЖИО СЕКРЕТАР Г. УРОШ КУЗМАНОВИЋ

Почетак, у 5½ часова по подне

Председник. — Господо. Пошто је предмет, који је на дневни ред стављен, предмет старог дневног реда, а довољно одборника има за решавање таквих предмета, то отварам седницу. Изволте чути протокол прошле седнице.

Секретар прочита.

Председник. — Има ли ко шта да примети на прочитани протокол? (Нема). Оглашујем, да је протокол примљен.

Изволте саслушати тражења власти и молбе појединаца за уверења.

Секретар чита и одбор издаје тражена уверења.

Председник. — Господо одборници. У предпрошлој седници, која је била ванредна, на дневном реду је стављена била погодба о великим општинским радовима са г.г. Косу и Мариновићем. Тада сте наредили општинском суду да се друга понуда, која се јавила од стране г. К. Вајса, општава у општинским новинама и да се замоле експерти, који су дали своја мњења о понуди г. г. Косу-а и Мариновића, да даду своја мњења и о овој понуди па да се и та њихова мњења у новинама општавају и да се раздаду одборницима и да се данас држи седница одборска, на којој ће се о тим понудама решавати; осем тога наредили сте да и само председништво прибави податке о тој личности — Вајсу — и његовој понуди преко Народне Банке и овдашњег немачког посланства. Према свему томе председништво је поступио.

Сад изволте саслушати та извешта, која смо добили преко Народне Банке и од овдашњег немачког посланства и консулата. Но, пре тога имате да чујете писмо г. Бранка Бошковића, директора Нар. Банке, о Вајсовој понуди. То ми је писмо доцкан стигло од г. Бранка и за то није могло бити и оно штампано са осталим која су добијена од друге господе.

Секретар чита писмо г. Бошковића, у којем се г. Бошковић извињава, да због многих послова у Народној Банци не може да проучава ову понуду и да о њој даје своје мњење.

Затим су прочитани извештаји о Вајсу и његовој групи, која су добивена преко Народне Банке, и која су извешта неповољна. Прочитана су и извешта, такође добивена преко Народне Банке о оним трима банкарским кућама, на које се је Вајс у понуди својој позвао, и која гласе повољно по те банкарске куће.

Председник. — То је добијено преко Народне Банке.

Сад изволте чути извештаје, које смо прибавили преко немачког посланства и консулата.

Секретар чита свој извештај, у којим наводи да ни у Посланству ни у Консулату немачком нема никаквих података о солидности ове понуђачке групе нити се што зна тамо о овој понуди.

Председник. — То су, господо, извештаји, који су добијени и у колико су се могли добити за ово кратко време преко Народне Банке и преко немачког консулата. Сад према томе, изволте приступити дебати о понуди г. Косу и Мариновића, а после можете узети у претрес и понуду г. Вајса, али у првом реду ставља се на претрес понуда г.г. Косу и Мариновића, пошто је прва и поднета.

Мислим да би требало најпре говорити о извештају већине, и извештају мањине, па потом и о самој понуди.

Милан Арсенијевић. — На дневном је реду претрес извештаја комисије, која је проучавала понуду г. г. Косу и Мариновића. Ну, пре но што бих о томе питању говорио, ја бих молио г. председника да ми одговори: да ли г.г. Косу и Мариновић дају какву кауцију за своју понуду?

Председник. — Никакву.

М. Арсенијевић. — Ја мислим да пре но што понуђачи испуне тај услов, ми не можемо говорити о њиховој понуди, кад никакве гаранције за њено извршење нема. То је за мене врло важан услов, јер се овде од општине тражи једна обвеза за дуги низ година, а сами понуђачи од своје стране не дају никакве обвезе, (Тако је), ма да сам уверен да ова понуда има својих добрих страна као и махна.

Председник. — Ви г. Арсенијевићу, чешће не долазите редовно у општинске седнице због својих послова и с тога јамачно стављате на председништво питање, које не би имали потребе да чините кад би уредно долазили. Ја сам у једној од прошлих седница казао: да је г. Мариновић рекао: ја стављам ову понуду и од тога не могу да одступам, хоћете ли је примити или не, то је ваша ствар. О понуди се, дакле, може говорити само овако како је поднета. Човек каже: што сам пустио, пустио; ово је последње на шта могу пристати, а даље не.

К. Ризнић. — Из онога писма видим да Вајс није представник, тако рећи, никаквог друштва. Ја бих молио г. председника да нас извести: чији су представници и које финансијске групе Косу и Мариновић представљају?

Председник. — Кад сам се упустио у преговоре с том групом, ја сам вам казао да сам добио једно писмо од нашег посланика у Паризу у којем се каже, да се општина може упустити у преговоре са Мариновићем, као са озбиљним понуђачем.

К. Ризнић. — Да ли је решено: који ће се систем канализације усвојити: да ли ће бити издани канали или други који систем; какав ће систем кеја да буде: да ли од тесаног или од ломљена камена.

Љ. Живковић. — Ја сам хтео да замолим г. председника, пошто је он био председник оне комисије која је ову понуду прегледала и оценила, и пошто је уједно он и представник комисијске већине, која је свој извештај дала по тој понуди, да нам у неколико речи, поред онога што је у извештају написано, каже добре стране понуде, у колико је она добра; да ли она одговара потребама нашим или не одговара; у опште шта г. председник сматра да треба да каже. Питање је ово разумљиво, јер писмени извештај комисијске већине треба изнети усмено протретије.

Да је то објашњење потребно, примера ради да наведемо ово: г. г. Косу и Мариновић у чл. 8 пројекта прелиминарне конвенције казали су да могу пренети своје концесије на акционарско друштво, и да би у том случају општина имала да буде учесник у томе акционарском друштву. Ја бих молио г. председника да буде добар да нам објасни: како он разуме то учешће и шта ми, у опште, имало под тим да разумемо.

Милан Капешановић. — На поједина питања за сад нећу да одговарам, него хоћу у неколико речи да кажем шта ме је нагонило да сам у већини комисије; да у кратким потезима кажем, шта ме је нагнало да потпишем извештај већине. Мислим да бих било zgodније да сваки од господе и из већине и из мањине комисијске каже још и усмено из каквих је разлога потпи-

сао, један или други извештај. Али како господа још долазе у седницу, а те се ствари не могу по 5—6 пута понављати ја бих молио г. председника да с овим радом причекамо још неколико минута.

Љуба Живковић. — Господа одборници, осем оних који су били у комисији, нису имали прилике да се виде лично с г. Мариновићем, ни већина одборника, нисмо имали прилике да се детаљније обавестимо о тој понуди. С тога мислим да је правилно и потребно да ми ближе уђемо у ствар. Има н. пр. једна ствар у овој понуди, која изгледа да је од секундарне важности, а, по мом мишљењу, веома је важна и ја ћу, по потреби, о њој говорити доцније.

Кад општина београдска има да прими од акционареког друштва, ако се оно образује, свој део добити у 50% — 50% друштво задржава себи — онда треба да знамо које су то акције које ће општина да прими у накнаду и које ће представљати 50% вишка од свију прихода.

Овако питање не сме да буде нерасправљено нарочито од стране оне комисије, којој је било стављено у дужност да своје мишљење о овој понуди да. Ни у извештају већине, ни у извештају мањине нема речи о том; ја бар нисам видео. Ја молим г. председника да нам каже шта г. Мариновић разуме под тим акцијама.

Председник. — Ја мислим да прво у начелу, треба да се говори о овој понуди, па кад у специјалној дебати дође на ред чл. 9, тражите о томе обавештење, па ћете га добити.

Љ. Живковић. — Ја мислим да је баш ово говор у начелу. Ми не можемо ову понуду примити у начелу ако начелно нисмо сагласни са важним стварима у њој, па да после решавамо хоћемо ли је примити и у појединостима или не. За решење тога, свакако врло је важна ствар питање о стварању акционареког друштва и добити за општину у облику акција. Ако се није мислило о тој ствари ја сам слободан да изјавим да се није довољно озбиљно мислило у опште о понуди нити се довољно у ту ствар ушло.

Милан Калешановић. — Господа Одборници и ја ћу да вам кажем зашто сам пришао већини комисије и зашто сам мишљења да би се понуда г. г. Косу-а и Мариновића могла примити.

Ја знам да је ово прелиминарна конвенција, није још дефинитиван уговор; уговором имамо да утврдимо тачно још много питања која се овде у начелу само помињу. Ако се сложимо да је ова понуда реална и да се о њој може говорити; ако нађемо да ово није предлог као онај Пугосов, који данас приповеда о неком зајму са лутријом о коме је још пре неколико година говорено овде код нас, и који се је још и у тадашњим приликама показао као неостварљив, или као понуда Вајсова, који није код нас довољно познат а нама је са две стране јављено да није препоручљиво да се општина упушта у овако велике послове са Вајсом; ако се, дакле, ви сви сложите да се може о понуди Косу и Мариновић као о озбиљној и остварљивој разговарати, дакле да има добрих ствари у њој, од којих ће општина и ми и наша деца имати вајде, онда се можемо у дискусију упуштати. Ја ћу да навестим зашто сам се приволео већини. Пре но што дам глас да се ова понуда прими, имам да кажем да је овде у пројекту прелиминарне конвенције, како је штампана у општинским новинама, испала једна тачка, која би била од врло велике користи по београдску општину и без које ја не бих могао примити ову понуду; а то је тачка о тарифи. Ја кажем да би то било опасно право у рукама концесионара кад би њему дали, да он сам одређује тарифу, т. ј. да одређује таксу за употребу воде, канала, ке-а итд., јер би он могао те таксе тако високо одредити, да их ми не би могли издржати. Али г. Мариновић је дао реч да пристаје да ми ту тарифу одређујемо. Ако г. Мариновић не би данас пристао на то; ја не бих смео предложити да се ова понуда прими. Ја се ослањам на његову реч, а и г. председник прошли пут рече, да је г. Мариновић кад је био у нашој седници признао то право општини. Кад се то утврди да је ово право општине; онда ћете ми допустити да идем даље.

Са свију страна је говорено, и то је у истини, и ми то кажемо, да ово није обичан зајам ово је сложена понуда; у ствари и није понуда о зајму. Понуда није тако проста; али кад је већ тако сложена онда треба да је претресемо и да се потрудимо рашчланити је на поједине

просте делове, како би могли лако да је разумемо.

Ја сам схватио да у овој понуди има 5 разних ствари, 5 најважнијих тачака, о којима ћу посебице да говорим, и то

- 1) о тарифи,
- 2) о самом финансијском делу,
- 3) о техничкој страни (систему Шонеовом),
- 4) о ценама за израду посла и напослетку
- 5) о експлоатацији.

Ја мислим да ће у ових 5 тачака бити обухваћено све, о чему треба да се обавестимо. Ако би неко од г. г. одборника наишао на нешто, он ће бити добар да објасни, па тако можемо наћи пут те да изиђемо из овога вртлога, у који хоће наше неприлике да нас занесу.

Сад ћу да кажем нешто о чисто финансијском делу понуде. Ја о томе немам много да говорим. Ја се потпуно ослањам на мишљење г. г. Вујића и Величковића, јер су они о томе говорили, о чисто финансијском делу понуде г. Бр. Бошковић он је ушао и у технички део, па зато и није његов реферат одлучан. Пре но што пређем на претресање техничке стране ове понуде, ја ћу да вам прочитам извештај са једног научног збора, који је држан у Карлсруе прошле године. На том збору водио је професор Гертнер реч. А да је он научник првога реда, ми то познајемо најбоље по нашој води. Док он није био овде викало се с једне стране како вода не ваља а с друге како ваља; али од како је он био у нашој средини и од како нас је научио како треба напу воду да пречишћавамо, је ли се ко потужио на воду? Није. Г. Гертнер је један познат научник. Са г. Гертнером је водио реч грађевински саветник г. Херцберг из Берлина а питање је било о канализацији вароши. Г. Херцберг каже овако. Кад год хоће да се приђе овако великим пословима, увек се нађе неко, који каже: има нешто још боље и Херцберг износи један згодан пример, који би ми могли да мало предругојачимо па да применимо и на нас. Он вели: кад би којој вароши близу мора пало на памет да прави канал и да се веже с морем, те да тако да већег полета својој трговини, онда би се нашао неко, који би препоручивао: да канал треба да се направи тако велик и тако дубок, да њиме могу и највеће лађе пловити. Па зато он каже често је „боља“ ствар доброј најгори друг; зато што често хоћемо оно што је велико, ми не остваримо ни оно што је добро и што је за нас довољно. Ослањајући се на то мишљење Херцберга, и ја мислим да сада код нас није у питању шта је најбоље, него шта је добро и шта је за нас. Ако Београд кроз 100 година буде оно што је Париз или Беч онда ће имати и више прихода па ће моћи и велике установе још у већем стилу да направи. Кад се ставимо на то гледиште: да треба да смо задовољни с оним што је добро за варош и величине Београда, и са чиме су хигијеничари потпуно задовољни; а да не тражимо одмах оно што је најбоље за варош величине Париза, Беча и т.д.; онда је мени доста лако било да се решим: хоћу ли бити за или против ове понуде.

Према овако разривеним финансијским приликама у којима се наша општина налази, моје је мишљење: да су веома слаби изгледи да ће се општина београдска ускоро попети на онаку висину да може руковати својим приходима *шако* идеално те да из њих може направити све што јој треба. Још нешто. Тако су исто слаби изгледи да ће општина добити готов новац у руке па сама да та предузећа подиже. Најбољи нам је доказ за то понуда Вајса, колико је он био реалан, види се из извештаја Народне Банке. Па чак ни он није смео да понуди бољи курс од 87%! Кад станемо на томе курсу, онда упоређење излази овако: Интерес за 100 нуде Косу и Мариновић по 5%. Ајде, даље, да узмемо Вајса. Кад би он био реалан, кад би то била солидна кућа, да би се могли разговарати о његовој понуди, кад дакле он даје 87 за сто онда интерес чини 5³/₄%. Знамо да је код Управе фондова интерес 6%. Ако срачунамо интерес наших државних папира, према данашњем курсу, он износи 6¹/₄%. Ако срачунате интерес на државне папире, које је држава са највећим гаранцијама издала а то је зајам за грађење кланичне пруге, ту интерес износи 6.66%. Ето, таква је интересна стона у Београду. Уз то још да додам да је и од нашег поменутог најбољег папира, чији је упис министарство финансија отворило, остало 300.000 дин. неуписано! Ето то је све

за мене меродавно, и то је слика нашег финансијског стања. Ви можда имате господо одборници лепшу слику, — о нашим финансијама. Ја видим предамном на једној табли исписане интересне стоне овако: на понуди Косу-а и Мариновића износи 5¹/₂%, код Вајса 5³/₄%, управа фондова даје са 6%, интерес на државне папире износи 6¹/₄ а интерес на акције кланичне пруге преко 6¹/₂! По рефератима г. г. Вујића, Величковића и Бр. Бошковића, који кажу да је финансијска страна ове понуде добра и зато је и ја примам. Али, господа, немојмо ту да станемо. Ово је, како рече један од господо реферата, чини ми се г. Величковић, „бриљантна понуда“ — тако је он назвао понуду с финансијске стране. Толико о финансијској страни понуде. Али ова лена, ова бриљантна страна понуде у неколико се погоршава оним осталим погодбама. Сад да видимо у колико се она погоршава.

Сад долази на ред да говорим о техничкој страни понуде и о системи Шонеовој, коју ова понуда условљава. Да ли ће ова система Шонеова, овај технички део понуде, и колико да утиче на финансијску страну понуде, да видимо колико ми то можемо да оценимо.

Што се тиче техничке стране, могу да вам кажем да проф. Гертнер, који носи барјак међу људима који су за тако звану сепарациону систему, и за коју се он свуда заузима у Немачкој а особито за вароши средње величине, да он има врло добро мишљење о овој „Шонеовој“ системи. По овој се системи кишница — метеорска вода — не уводи у канале него само измет људски и остала нечистоћа из помијара а тиме су канали мањи па зато и јефтинији. — Оних 2,000.000 литара воде што их сваког дана уноси у Београд водовод, они остају ту, сливају се у јаме, јер нам полиција не да да пустимо да ова вода отиче преко улице кадрмом; ми ту воду гурамо испод себе, и пошто је оногачио правимо магацине од нечистоће око нас. Сви су хигијеничари мишљења да од ове нечистоће највеће заразе долазе, и да се *не треба да журимо* што пре. Што се невине кишнице тиче за њу се је већ добри бог постарао, у овом нашем лепом Београду, и одредио је пут којим ће најбрже отићи у Саву и Дунав, тога пута и ми треба да се држимо и да га помажемо при одвођењу кишнице. Питање је сад: како ћемо да уклонимо ону грдну *нечистоћу* која је испод нас. Сад г. Херцберг каже: чим неко хоће да прави канализацију за нечистоћу одмах се нађе неко други на вели и кишницу треба избацити кроз канале, (чак код Карабурме); али ако се хоће и кишница да спроводи каналима, ови морају да буду тако велики и скупи да и саму канализацију нечистоће доведе у питање! Он о томе каже овако:

Сваки је мислио да и кишница мора да се сручи у канале. Резултат је тога био тај, да су неке општине због тога биле страшно оптерећене трошковима око канализације и имали су око ње врло великих незгода. Господин Херцберг на конгресу хигијеничара у Карлсруе-у, каже и то му нико од немачких научара не пориче, да је однос између нечистоће и кишнице као од прилике 1:25, кишнице има 25 пута више од оне нечистоће, коју ми у извесном моменту имамо из вароши да избацимо. Ако се хоће и кишница у канале да спроведе, не треба разумети да онда и канали треба да буду 25 пута већи и да би трошкови око канала за нечистоћу и кишницу била 25 пута већи него кад би се каналима само нечистоћа избацивала; али та диференца варира око 1/4 или 1/3. Канализација биће, дакле, јефтинија за 1/4—1/3 ако не стрпамо и кишницу у канале а то чини преко једнога милиона динара, а то за Београд није ситница. Ја ово говорим због тога што је понуда г. г. Косу-а и Мариновића везана за тај т. зв. сепарациони систем, или као што се у понуди само каже Шонеов систем. Ја сам питао г. Мариновића: зашто се је везао баш за Шонеов систем? Он ми је одговорио: „ја сам правио рачун. По том рачуну за Београд је најбоља сепарациона система у опште; и то, за низине Београда, где нема довољно пада, употребио би се Шонов начин; а за висине Београда т.ј. улице где има довољно пада, употребио би се гравитациони принцип. Београдска општина не би могла да издржи систем, по којем су канали много већи и скупи, и ја се не би смео *упуштати у тај посао*. Послата су била 2 инжењера из Шонеове компаније у Лондону. Они су долазили у

Београд, узели су све што им треба, направили су план и предрачун шта ће коштати грађење и експлоатација. И ја сам онда нашао да само по тој системи може рационално да се прави канализација у Београду, а ако ви хоћете други систем, ја на то не могу да пристајем, ја се морам уклонити. Дакле, господо одборници хтео сам овим да вам кажем зашто у понуди стоји Шонеова система а уједно да вам напоменем да се и у другом свету тежи томе, да се мале и средње вароши — у које долази и Београд — задрже на овом сепарационом систему а велике вароши, као Париз, Лондон ит.д. да праве канализацију по системи великих канала, који би одводили и нечистоћу из кућа и кишницу уједно. На послетку, то је и право, кад о томе размислимо. Кад израчунате колико нас има у Београду на 100 м² а колико становника на истом простору има у Паризу или Лондону, онда ћете видети да је грдна разлика, и да је размера, у тим варошима, између нечистоће и кишнице с истог простора много и много мања но у Београду за то Гертнер и сва остала господа која су била на конгресу веле: да би мале и средње вароши требале да приме т. зв. сепарациони систем.

Мени је пало у очи зашто у понуди стоји само „Шонов систем“ и зашто да правимо кроз цео Београд канале по тој вештачкој системи кад има места где то не треба да буде као н.пр. овде на врху брда пад је тако велики да не треба вештачки систем канала. Ја сам о томе питао г. Мариновића, и он ми је овако одговорио: за Београд треба на врховима да се употреби т. зв. гравитациони систем, по коме нечистоћа услед своје тежине само одлази каналом а Шонов вештачки систем је само за низине варошке; јер се оне у сваком случају морају вештачки канализовати. Дакле, значи да се г. Мариновић у понуди само није добро изразио. Г. Мариновић је човек који је толико година живео у Француској и доста се тешко српски изражава па је могао таку омашку и учинити.

Г. Мариновић искључиво се је везао за Шонову систему, али с том разликом да се он за ту систему није везао за целу варош већ само за низине, где здрава памет каже да треба да се употреби, где сам положај то захтева.

Сад је питање: каква је то Шонеова вештачка система за низине? Кад је г. Гертнер био овде ја сам му се био обратио тим са разним питањима, о канализацији Београда, и он ми је рекао: да је Шонов систем видео на берлинској изложби, да је извршено функционисала и да пре но што оде кући из Београда хоће прво да сврати у Арад да види како и тамо овај функционише, јер је у Араду по њему канализација већ извршена, он је отишао тамо видео је све, и кад је дошао кући и написао извештај о томе био је тако љубазан послати ми га. Ово је извештај, који је општина арадека дала г. професору Др. Гертнеру то није дао г. Мариновић као предузимач.

Овај је извештај такав, да се у њега несме сумњати а писан је онда, кад се у Београду ни помишљало није да се уведе Шонеова система канализације. Ја имам тај извештај при руци и он гласи овако:

Арад је варош која има 50.000 становника, дакле скоро као и Београд. Канализација је у Араду извршена на једном простору на коме живи 16.000 становника стално и 4.000 пролазно, дакле свега 20.000, колико чини и трећина Београда.

И у самом овом систему канализације, као и у сваком другом, има апарата, који могу рђаво да раде. Међу тим, у овом уверењу, које је општина арадека издала г. Гертнеру стоји да су сви апарати потпуно добро радили, да никаквих неприлика није било и да је општина арадека решила, пошто се је уверила у доброћу овога система да и остале делове вароши канализише по њему!

Ја сам тражио од г. Мариновића многа обавештења, што нам он није сам изнео, а која могу много допринети, што повољнијем решењу овога питања. Ја сам помишљао и на то, да овај систем Шонов може трајати једну годину дана, па и две — три, али да би се можда што год доцније десило? И онда нам је г. Мариновић дао штампано писмо Тулонске Општине, која је тражила мишљење о систему Шоновом, а и обавештење од француске амбаседе у Лондону о ваљаности Шонеове системе. И ово је потписао лорд Розбери, а потврдио га је амбасадер француски у Лондону. У тај акт, госпо-

до, морамо веровати, јер ту не сме бити преваре. И, господо, у томе уверењу изрично се вели: да тамо где је уведен Шонов систем канализације, и где је био дуго времена, у употреби, потпуно су задовољни с њиме и није могла да му се учини никаква замерка.

По извештају г. Гертнера у Араду је неко време канал престао био да ради; али томе је узрок био тај, што су у каналу нашли били дугачко комађе дрвета које је запушило канал, и кад су га извадили, онда је канал опет почео лепо да ради. У осталом, такав се исти случај десило био код нас, у нашем водоводу, била је једна цев загушена кучином и дрветом, па кад су извадили кучину и дрво, опет је водовод врло добро радио. Али то су неправилности у самој манипулацији, које могу код сваког система да се десе.

Међу тим, господо, ако вам та уверења о доброту Шоновог система нису довољна ја ћу у овој прилици да се позovem на једног живог сведока који је гледао овај систем у пракси. То је наш уважени доктор Пачу. И мени је мило што је и он овде вечерас да може ово и да потврди јер се је он врло лепо у комисији о овоме систему изразио. О самом овом систему Шоновом почело се у опште да говори тек од пре 10 година, и онда је тај систем имао врло јаких противника. Међу тим, о канализацији у Београду почело је да се говори пре 14 година. И онда се непрестано говорило, како ми треба да изведемо у нашој престоници нешто што је најбоље и ми смо заиста пре 9 година решили према извештају г. Стаменковића, Лека и Главинића и сви смо пристајали на систем великих канала, који ће да одводе и метеорску воду — кишницу. Али то је господо одборници било све пре 9 година! И сам г. Херцберг каже, да пре 12 година и у Немачкој нико се није смео усудити да устане противу система великих канала; према томе није чудо што је у нашој општини пре 9 година донесено онакво решење о канализацији Београда.

Из свију ових уверења, господо одборници увиђате да је се систем Шонов свугде где је употребљиван, показао као добар, а то значи да је и ова страна понуде добра.

Сада да пођемо даље и сада долази, господо, оно питање под 4 о ценама. Ови предузимачи хоће да нам раде ове велике послове, па право је и да зараде; али питање је, да нас они том приликом не одеру. Јер то је заиста, господо, мало незгодна ствар, како ћемо ми да погодимо шта кошта то; те да не буде после између општине и концесионара каквих спорова. Ми смо и г. Мариновићу казали отворено у комисији: „Па ви можете нама давати цене онакве какве ви хоћете, а не какве су у ствари“, и он је одговорио: „Изволите, господо, ви изабрати два човека — стручњаке и ја ћу изабрати два, па они нека утврде цене коштања.“ Ако се пак њих четворо не би могли да сложе у тим ценама, онда ће ваш министар грађевина имати да пресуди. И ја не знам, господо, какве ми веће гаранције можемо тражити од предузимача. Можете једино у таквом случају сумњати на нашег Министра грађевина, јер он увек има пресудну реч у оваквим спорним питањима У осталом то је мало чудна и смешна ствар и за мене врло тугаљива, да улазим у њу. То би значило да ми још сад — у напред — мислимо, да онај министар грађевина, који ће онда бити кад се буду цене утврђивале да он неће радити као што треба! У осталом, господо, у таквом случају сва би чаршија повикала на тога министра, а и новине га не би оставиле на миру, с тога о томе нећу ни да говорим; ја мислим да смо с те стране у овој понуди осигурани, а ако би почели још сада да сумњичимо, онда је боље ништа и не радити. Ја, пак, лично могу да будем потпуно задовољан с тим, што један странац долази и каже: „Ако се наши делегати не сложе и не погоде односно цене, ми ћемо бити задовољни са решењем нашег министра грађевине.“ Ја дакле мислим, господо, да је та ствар од таквог значаја да се таквој једној одредби у овој понуди не може нико противити.

Дакле, господо, ја мислим, да нећемо погрешити ако усвојимо ову понуду. Јер, прво, с техничке стране овај систем сепарације, са Шоновим системом добар је а и знатно је јевтинији и за наше прилике погоднији од система канализације за целокупно прибирање воде. Међу тим, ми не можемо да тражимо ни од кога да нам ради ове радове на своју штету, већ је

више него сигурно да ће они овде зарадити, само што је овде у нашим рукама да ми одредимо ту његову зараду; јер као што смо видели крајњу инстанцију за решавање и одређивање цене коштања рада и материјала има наш Министар грађевина.

Сад имам да одговорим и на питање које сам ставио под 5, т. ј. односно експлоатације ових радова. Каже се: па он може да удеси трошкове експлоатације тако, да од прихода експлоатације неће бити никакве добити. Н. пр. може да доведе инжењере, па једном да да 30.000 дин. плате, другом 20.000, трећем 15.000 и т. д. па ће на тај начин да нам дигне све приходе и од експлоатације и од трошарине. Збиља, господо, кад би то било тако у ствари, да он сам одређује, те трошкове експлоатације, ја никад не бих пристао да дам свој глас ни за ову прелиминарну конвенцију; али то тако не стоји у ствари. Онда, кад сам ја имао у рукама писмо Гертнерово и податке из арадске општине, ја сам онда повео разговор о том и са г. Мариновићем, и он је тада рекао: „па овај систем канализације неће се увести сада први пут у Београду, него њега већ имају многе вароши. Има вароши, које га у режији експлоатишу, а има их, које су га дале у концесију, па онда, нека општина београдска узме податке од свих тих вароши шта их кошта експлоатација, нека се онда пореде оне вароши, које кошта најскупље, и оне које кошта најјевтиније па ћемо онда утврдити и границе у којима може да се креће и експлоатација канала у Београду.“

То све, господо, није записано у овом извештају већине и за то сам ја примио на себе да дам обавештења у овом правцу. Као што сам рекао и мало пре, то што је говорио г. Мариновић, мени није било доста, већ ја имам и извештај шта кошта експлоатација у Араду и, са тим у цени, ја сам питао г. Мариновића: „Па шта ће од прилике да кошта та ваша експлоатација?“ Он ми је онда одговорио, и кад сам те цифре сравнио са онима које сам добио из Арада, видео сам, да се оне не разликују много. И ја сам му поновио. „Ако сума ваше експлоатације буде много већа, него што је у Араду, ја не пристајем на ваше услове и тржем реч натраг.“ Да чујете сада, господо, шта кошта експлоатација ове установе у Араду. Тамо је извршена канализација по овом систему, као што сам рекао, само у једном делу вароши и то за 20.000 становника. То би било, од прилике, за трећину Београда. У Араду, господо, та експлоатација кошта оволико. (Чита податке о коштању угља, инжењера, машинисте и осталог персонала у Араду.

237.500 kg. угља на годину:	2.135 fl.
1 машинист	1.200 „
2 дожача по 800 fl.	1.600 „
остали материјал	300 „

годишњи издатак 5.235 fl.

т. ј. 14 fl. 34 кг. дневно!

За мене је пак довољно то што сам концесионар признаје да експлоатација у Београду неће превазићи ону границу, у којој се она креће у другим варошима. Могло би се рећи, да ће у Београду та експлоатација коштати три пута више него што је у Араду, јер у Београду има 60.000 становника а у Араду је изведена канализација само за 20.000 становника. То неће бити тако велика сума. У осталом, неће нас ни *толико коштати*, јер, н. пр. неће нам требати за то што је Београд три пута већи од Арада, три пута толико персонала, већ мање и т. д. И у главном, нека експлоатација Београда кошта $\frac{2}{3}$ више од Арада, а то није много, значи да експлоатациони трошкови не смеју прећи суму од 20.000 динара.

То је што сам имао да кажем о експлоатацији. Господо одборници, ви и сами видите да и овај део понуде не погоршава њезину добру страну, дакле да и њега можемо са мирном савешћу да примимо.

Сад је на реду питање о тарифи.

Ја сам одмах у почетку казао да ја а тако и цела комисијска већина пристајемо једино на ову прелиминарну конвенцију само под погодбом: да тарифу одређује београдска општина. Господо, ово је врло важно. Ако би се одређивање тарифе уступило концесионару, опет понављам, то би погоршало финансиску добру страну ове понуде. Ја тражим да се то задржи као право београдске општине.

Какво право ми задобијамо овом тарифом?

Ја налазим да је овде врло много добијено одређујући тарифу, ми можемо да одредимо, колики ће приход бити од ових установа.

И тако београдска општина добија један регулатор којим може да регулише приходе концесионара. Ја унапред изјављујем да ћу увек стојати на гледишту: да канализација несме никад бити једна установа од које ће општина од својих грађана да ћари! Ми смо наметима: трошарином, водоводом и т. д. тако јако оптерећени, да нас много има који јако осећамо те терете; дакле, унапред кажем, да та тарифа не сме да буде велика. Ја бих пре пристао да се ова ствар поквари, ако би тарифа била велика. Кад имамо ту тарифу у рукама — а г. Мариновић пристаје да је ми имамо — онда ће се њоме регулисати и она евентуална добит, од тих предузећа коју општина има да дели са концесионарима.

Ако се тој компанији задужимо 10,000.000 дин., према утврђеном ануитету имамо да плаћамо годишње 630.000 дин. Значи, да првенствено из прихода има да се исплати ануитет у 630.000 дин. годишње а тиме у року од 50 год. има да се исплате све установе. Ако би што год претекло преко ануитета и расхода око експлоатације, — а то ће моћи бити само онда ако одбор општине београдске одреди такву тарифу. — Ако би дакле било евентуалног прихода, онда ће се тај приход делити на пола између општине и концесионара. Хоће ли бити овога прихода и колики ће он бити, по мом мишљењу то ће имати одбор општине београдске да реши. Ми не морамо бити у то време одборници; али немамо права сумњати: да ће, они који после нас буду одборници, радити на штету општине! Ја мислим да и ова тачка одељењу добити није тако рђава, кад долази у питање: хоће ли се ова понуда примити или ће се одбити.

Ја се опет враћам на оно што сам у почетку рекао: често пута добри људи заложу се за добру ствар, али она не испадне за руком само зато, што неко дође на каже да и преко тога има нешто што је још боље! Ја се потпуно са тиме слажем а и ви ћете се сви са мном сложити, да би најбоље било кад би нам неко, — рецимо преко поште, макар он сам и не долазио у Београд, — послао 10,000.000 дин. па да ми сами са њима располажемо како ми хоћемо! Дошао је Вајса са својом понудом и пре неколико дана ми смо мислили ту ће нешто да буде и многи смо се поколебали о понуди Косу и Мариновића, мислећи ето готових новаца. Ми бисмо то волели. Али господо има људи који кажу да и то не ваља, јер може овај новац да се расточи, може да оде на другу страну као што се је и досад дешавало, са трошарином. Затреба општина новац да исплати чиновнике или повериоце и онда шта радимо? Ајде да позајмимо од трошарине па ћемо вратити, а кад се то не може да врати ми се чудимо и питамо: где је тај новац? Ми смо га потрошили правећи позајмице из трошарине. То је све позајмице општини. Дакле, ја се бојим кад би неко послао тих 10,000.000 да би могли рђавим путем да прођу, не да се потроше на нешто, чему нису намењени, а ово се већ дешавало у општини. Господо истину признати није ружно. — (Р. Драговић упада: Ја мислим да није лепо да тако говорите о грађанима наше престонице) (председник: Молим Вас, оставите нека говори не упадајте у реч).

Напослетку тако мисли и г. Вујић у свом извешћу, а има нас, мислим, доста другова који тако мислимо, а надам се да и међу грађанима има много њих, који овако мисле и осећају.

Ја хоћу да закључим. Бојећи се, господо, да са стране нећемо добити готових новаца, бојећи се да тражећи боље не изгубимо и ово, ја сам се решио, предомишљајући се дуго и дуго и из свега сам извео своје мишљење, које може бити није баш правилно, али мене је као одборника овластало да потпишем извештај већине да потпишем ову прелиминарну конвенцију Косу и Мариновића с оном тачком, без које — као што сам напоменуо то је право одређивања тарифа да одбору општинском припада — не бих примио ову конвенцију. Мислим, господо, да ова прелиминарна конвенција још није уговор. Тај ће уговор имати да се утврди после 6 месеци и онда је на правницима да га напишу како треба да се осигурају сви интереси општински, како се уговор не би могао тумачити овако и онако. Кад се тих 6 месеци чекања упореде, са 14 година, које су протекли од како смо се на ове

радове решили, онда нећемо много изгубити, ако би се ова погодба после 6 месеци и покварила. Пре 9 година у извештају комисије, који су потписали као чланови г. г. Пачу, Леко, Стаменковић, Главинић, било је предложено и одбор је усвојио да правимо канализацију а ми је још и данас немамо, и ако смо се тада били мушки решили да је направимо! Ја се бојим да не примајући ову конвенцију питање о канализацији не гурнемо опет за 9 година натраг, да не ометемо целу ову ствар, а од какве је вредности по здравље канализација, о томе не треба говорити. Дакле, за то што мислим да канализација треба да буде што пре готова, мишљења сам да примимо ову конвенцију па према томе да у своје време склопимо и дефинитиван уговор с понуђачима.

Што се тиче теориске стране овога питања, по којој не би требало овакву установу давати у концесију, ја кажем не само ову, него ни једну не треба дати т. ј. кад би општина београдска могла да скупи 10,000.000! Један господин рече: од прихода трошаринског ми ћемо то да правимо? А кад смо се запитали колико се може од тога добити? одговор је гласио највише 200 000 дин. годишње! Господо, с 200.000 не улази се у овако велике послове. Ако ти послови коштају 8,000.000, онда рачунајте колико година треба да кључамо док те послове свршимо — 40 година! То је бар чист рачун! За то време требао би да се издржи један велики биро, који би радио овај посао а бога ми он опет не би могао бити без какве надзорне комисије, којој би се за надзиравање морало плаћати, јер нико не би хтео ни ово цабе да ради 40 година! По овој конвенцији све ће те послове радити они који их и експлоатишу а наравно да то мора да се плати, али и да се све сврши у року од три године. Ја верујем да има господо која мисле да ће се сад боље радити у општини, али то боље неће бити онако идеално како треба да буде. Даље, вели се да је у науци и пракци осуђено да се експлоатација овакве установе дају у концесију. Општине, које су у тако лепим приликама да имају по који милион у својим касама, они су у прилици да тако — саме експлоатишу — и раде, али оне које нису у току срећним приликама, оне то дају у концесију и раде не како би желеле, него како могу. Овај понуђач Косу према добивеним извештајима, он је потпредседник управе друштва, која експлоатише водовод у Бечу. Дакле, да се овакве установе дају у концесију и у другом свету, то вам је доказ. Тога има и у Паризу, Петрограду итд.

Сад да се вратим на један одбор, који је био пре нас. Кад је оно био председник београдске општине Др. Владан Ђорђевић одбор је био изабрао повереништво, у које су ушли г. г. Др. Владан, Ј. Крсмановић и Ј. Ангула да пропутују по Европи и проштудирају разне модерно уређене општине па да после одбору то референту те да знају како ће и шта ће да раде. Они су отишли на тај пут па кад су се отуда вратили, они су реферисали одбору шта су све видели а између осталог реферисали су и о уређењу лондонске општине. Тада је један одборник рекао: Али ви нама не кажете, шта је вама лондонски Лорд-Мер показао, а то је да су касе лондонске пуне.

Општина лондонска и друге, које имају пуне касе, верујем да не би долазиле на мисао да на овај начин те послове врше; али где су финансије таке, као што су у београдској општини, ту мора да се решава на овај пут и начин извршења ових радова. Господа теоретичари могу бити и супротног мишљења, али ја с практичне стране мислим да је ово најбржи и најпрактичнији пут и начин да до тих потребних нам установа дођемо.

Сад је само питање да ли нису и г. г. Косу и Мариновић од ових „рајзендера“ који пошав на оријент својим „кшефом“ тек реку „ајде и београдској општини да понудим нешто“ и даду тек по неку понуду. Таквих понуда има грдна маса. Осем Вајса било је такве сорте понуђача ваздан, само што нам се Вајса учинио озбиљан понуђач јер га је препоручио наш суграђанин Божа Живковић. Ја сам мислио да тај човек има читаве милијарде. Они су дошли па кажу Швајцарска је од својих предузимача и експлоататора откупила све своје железнице у земљи и ови сад незнају просто шта ће да раде с толиким силним новцем. Сад се и то некако окренуло, па није баш тако, као што је представљено. О го-

споди Косу и Мариновић гласе референције са свим друкчије.

Господо. Ја с мирном савешћу, из разлога које сам овде навео, гласам да се прими ова прелиминарна конвенција само с оном оградом о тарифи — да је општина одређује. Детаљне ствари и нису могле да уђу у ову конвенцију, јер то и није посао прелиминарних конвенција већ дефинитивних.

Још сам питао г. Мариновића: да није и он један од оних што овуда пропутују, дођу и за кратко време однесу новац, јер сам ја мислио да ће и он узети ову концесију па је продати другом, као што је случај са концесијом за трамвај и електрично осветљење. Међу тим г. Мариновић каже овако: Ја сам слао моје инжењере у Београд, а ви о тој ствари нисте ништа знали. Наши су инжењери простудирали целу ствар и ја у главном имам готов план канализације. Ја имам тачан предрачун експерата за ове ствари шта ће коштати експлоатација ових предузећа и пошто сам се тачно снабдео свима тим потребним датима, ја сам се усудио да дођем у Београд и да вам учиним ову понуду јер се већ годину дана тим послом бавим.

Ја мислим да је овакав човек — чини ми се да не грешим кад то кажем — далеко озбиљнији од г. Вајса и осталих, и на основу те његове озбиљности, па основу оних препорука којима нам је он упућен и препоручен од нашег министра у Паризу, ја мислим да се ми можемо упустити с њиме у погодбу, на основу прелиминарне конвенције, коју имамо пред собом.

Др. Лаза Пачу. — Господо ја нисам имао намеру да сад узимам реч да говорим о овом предмету; мислио сам да претходно чујем осталу господо, која ће да говоре, али, пошто се у једној прилици позвао г. Канетановић на мене, то ми је дужност да сад говорим. Сем тога, сматрао бих за дужност да дам своју реч и због тога, што сам ја поодавна у овим стварима давао реч. Имао бих и трећу дужност, да дам своје мишљење о овој понуди и етога, што сам ја такође веома често имао прилика да разговарам са г. Мариновићем, као и г. Канетановић, а и што је г. председник Општине био тако добар, да и мене позове да један пут присуствујем састанцима комисије, коју је одбор био одредио, да испита и проучи ову понуду.

Ја сам, господо, присуствовао томе састанку и дао сам своје мишљење, дао сам га отворено, прецизно и скроз јасно. Ја, господо, на жалост, морам да признам, нисам долазио често у одборске седнице, јер немам времена за то, спречен сам државним пословима, али био сам у таквом положају, да се о том моме мишљењу, које сам дао у комисији, ништа није чуло. Ја сам био позван од г. председника да присуствујем раду комисије, али, и ако је његов позив био врло љубазан, ипак је он био неодређен; јер, господо, ја нисам био позван као члан комисије, те да бих могао са осталом господо члановима да дам свој глас о овој понуди, а нисам био ни умољен да дам своје мишљење написмено, као што су остала господа умољена. С тога сам ја своје мишљење морао дати усмено, и оно нигде није написано.

Међу тим, господо, како сам ја од почетка учествовао у овим општинским радовима, као дугогодишњи шеф лекар општине Београдске, а иначе сам се интересовао студијом радова те врсте, сматрао сам за дужност и по томе да се и овде чују моји разлози о овој понуди.

Господо, ја управо не знам са кога краја да почнем, јер сама ова ствар мало је незгодна а међу тим врло је крупна, јер се она разилази од онога тока послова, којим су је руководили не један, него неколико одбора и иде једном са свим новом основом, а то је, господо, мало незгодно преломити од једном. Чује се врло често мишљење, како већ четрнаест година радимо на нашим општинским пословима па ништа до сад нисмо урадили, па ако тако будемо и даље радиле -- тешко нама! Тако је, господо, и наша штампа аргументирала, али то је мишљење погрешно. Заиста, господо, има четрнаест година од како је пала мисао да треба радити на тим пословима; али, ви се сви сећате, да је тек нишка скупштина 1894. год. донела закон, којим је одобрила општини београдској да може да наплаћује трошарину, и онда је са свим природно да се није могло ни помишљати на радове у Београду, док се не створе финансијски извори одакле ће ти послови да се плаћају. Али

над, хоћемо варош да модернизиримо, није доводно донети само закон, јер ту још није рад отпочет. Може се рећи да је рад отпочет управо од онда, од кад је трошарина заведена, а све оно што је дотле рађено, рађено је у том правцу, да се проучи сама ствар, да се припреми материјал, да се обавештава грађанство и томе подобно.

Ви сви, господо, који сте пратили развој ове ствари, сећате се да је у почетку — у добу, кад је први пут пала реч о тако званом модернизирању Београда — зашто припада највећа заслуга Напредној Странци — да је тада било људи, који су били са свим одлучно противни ма каквој новини, да се уводи у нашу престоницу, јер су то били људи, од са свим старога кова, који су говорили: овако су живели наши стари, па им ништа није шкодило, и ми ћемо тако живети! Међу тим била је једна млађа напреднија генерација, која је покренула ту мисао, о увођењу ових радова у Београду; али не стоји да је рад почео пре 14 год., већ је било за мало нама ближе време. А кад се узме да је све то нова ствар, ми онда можемо бити потпуно задовољни са успехом, који је неоспоран, а тај је неоспоран, а тај је, да су у почетку ови радови имали начелне противнике, а данас ја чикам да нађете ма и једнога, који ће бити у начелу противан увођењу ових реформама.

Господо, то је дакле успех, што је задобивена симпатија целог нашег грађанства за те послове. Сад бих могло да се говори о томе, што се са тим радовима застало? Дуго би било, господо, кад бисмо стали да се питамо и објашњавамо, за што се с тим радовима застало; јер су узроци били врло различни, и кад би се о свему томе разговарали, ми бисмо морали почети још из ранија времена, па опет не бисмо развршили то питање. С тога ја нећу ни да говорим о томе, али могу да утврдим један факт, а тај је: да грађанство са нестрпљењем очекује да се ови радови једном отпочну.

Има још један факт, који је допринео да се укорени та мисао о изради тих послова у нашој престоници, а то је дугогодишња извесна болест дечја, која је владала овде у Београду, и коју су сви скоро доводили, па и наши листови, у тесну везу са канализацијом. Мени скоро изгледа као да се та болест нарочито и истицала, те да би публици била што расположенија према овој понуди за концесију.

Ја ћу сада, господо, да пређем на саму ову прелиминарну конвенцију. Ја ћу гледати да у своме говору будем што краћи јер иначе, ако будемо говорили, као што је г. Капетановић, онда нећемо свршити дебату ни за десет дана. Ја бих био рад да говорим о самој конвенцији, али сам чисто у некој забуни; изгледа ми као да ово није дефинитивни текст, који је у прелиминарној конвенцији, која се пред одбор износи. Г. Капетановић нам је рекао, да је г. Мариновићу сметало недовољно располагање српским језиком, а сам тога, казао је, као да ово неће баш бити Шонеов систем канализације.

Шта то значи? Значи да ово још није дефинитивна конвенција, него да би требало у њој неке измене да се учине, јер свакако је важна ствар, господо, да ли ће се за Београд употребити Шонеов систем канализације или комбинован систем, и с тога ми изгледа да ова ствар још није дефинитивна. За тим је друга важна ствар и то, кад сам ја био у комисији, која је проучавала ову понуду, и то у седници, која је држана у председничкој сали, на којој су били и експорти, али није био г. Мариновић, ја сам говорио у главноме начелно о самој ствари, а учинио сам и неке детаљне замјерке. Између осталих, ја сам учинио и ту замјерку и рекао сам, да се бојим да одређивање експлоатацијоних трошкова и прихода од такса остану искључиво на расположењу друштва а то би било од врло неповољног и рђавог резултата за нашу Општину. И онда ми је објашњено да је та ствар измењена тако, да Општина има искључиво право да она таксира употребу свију тих нових установа, т. ј. да она прописује таксу за кеј, канале и водовод. Међу тим, господо, свега тога у овој штампаној прелиминарној конвенцији, коју имамо пред собом, — нема. Међу тим сва господо признала су ми, да је то тако једна крушна ствар, да је она од битног значаја за цео овај уговор, и ја не могу да разумем за што је она остала да дође доцније, кад се буде закључивао дефинитиван уговор.

То је, дакле, једна врло важна ствар, која није накнадно ушла у ову конвенцију, а тако исто није јасно и прецизно казано према садашњим наводима г. Капетановића, који ће систем канализације да се употреби. За тим, господо, има још једна ствар, која код мене прави забуну као и код свакога другог. Кад сам се разговарао са г. Мариновићем, ја сам му онда рекао, да се у многим стварима слажем потпуно с њим, али ми цела ова ствар није била јасна, док ни сам био добио саму понуду. Ја сам замолио г. Мариновића да ми пошаље ту његову понуду у целини, да је видим како изгледа, и он је био тако добар те ми је послао а и сам је прочитао. И ако сам се ја са њим пре тога у многим стварима начелно сложио, ја, кад сам добио понуду и кад сам је проучио, ја сам просто тек тада видео, да је ту много погодаба о којима је говор нарочито био избегаван.

Молим вас, господо, ова понуда је мало чудновато стилизована. Сам наслов гласи: „Пројекат прелиминарне конвенције за зајам и разне радове Општине Београдске“.

Према томе изгледало би, да је друштво већ склопљено, да оно има спреман новац и жели да се упусти у те радове и само тражи да све те радове регулише на овом комбинованом систему, који се предлаже, те да би с тим ствар била свршена дефинитивно. Ово је господо, једно врло важно питање, кад има да се решава овако једно начелно питање, за то што је оно у вези са општом жељом грађанства, да се што пре дође до тих радова. Ова понуда, господо, у том погледу не даје нама никакву гаранцију. Ја сам имао прилике још у конференцији да напоменем, да ми не изгледа то правилно што г. Мариновић, односно ови понуђачи, траже од општине тај терет, да Општина за шест месеци не сме апсолутно ни с ким да преговара, већ да мора да чека за шест месеци док они дођу са детаљним пројектима и.т.д. Још је било додано у оном ранијем егземплару, који је написан а није општампан, да ако се и не би после шест месеци могли сложити, у том случају, ови понуђачи за награду за свој труд и трошкове, које су поднели, задржавају првенствено право за ово грађење при поједнаким условима са каквим другим понуђачем; али ја сада то не видим, и не знам због чега су то избрисали. Ја сам, господо, још одмах у конференцији казао, да бих желео, да су понуђачи понудили и једну кауцију од барем 100.000 дин. пошто би тек онда ову ствар сматрао, не као једну обичну молбу за концесију, већ као озбиљну. Ја не кажем да би та кауција била за Општину нека накнада, што би она чекала шест месеци за које би време могла може бити да закључи много повољнији уговор са каквим другим понуђачем; али, господо, то би била изванредно велика гаранција за солидност саме ове понуде, то би била гаранција да је то друштво већ склопљено, и само жели да почне радове. Ја сам, господо, сада видео да је све избрисано што се односило на накнаду понуђачима, али о кауцији не видим да има ма шта да се помиње. С тога гледишта узев ову ствар: што је крајње време да ове радове Општина Београдска отпочне, износим своје гледиште, да би било потребно у интересу саме ствари да понуђач да извесну кауцију, те да Општина не буде обвезана да чека њега шест месеци, па ако се понуђач не понуди с неким друштвом које тек мора тражити онда никоме ништа. Јер ја вас питам, господо, шта ће бити у том случају, ако се после шест месеци концесионар не јави? Ништа! Општина ће бити слободна од своје обавезе према овим понуђачима и мораће гледати шта ће и куда ће. Имам да изнесем још једну ствар о овој понуди, врло важну с начелне стране; јер при решавању оваквих ствари човек мора да их са сваке стране цени и разматра. То је, господо, члан 8 ове прелиминарне конвенције.

По томе члану, концесионару се већ даје право да може и са овом прелиминарном конвенцијом да одмах пренесе конвенцију на некога трећег. Међу тим по тој прелиминарној конвенцији, Општини су везане руке, да не сме апсолутно ни с ким другим да предузима преговоре о ма каквој понуди за ове радове док не добије детаљне пројекте од ових понуђача. Ако понуђачи, дакле, у року од шест месеци успеју да образују какво акционарско друштво, онда ће се моћи радови отпочети, али ако не успеју, шта ћемо онда да радимо? И с те стране видите колико је ова понуда мало озбиљна.

Господо, ја лично могу да кажем да ја веома ценим и велим г. Мариновића; ја сам често врло пријатно проводио време у разговору с њим, нарочито као с човеком, који се за те ствари јако интересује; али, господо, кад сам у Одбору и кад сам позван својим положајем да као одборник дам своје мишљење о овој ствари у Одбору, морам да изјавим, да тада лично пријатељство и лични односи престају.

Господо, пре него што је почело и да се преговара са г. Мариновићем и другом, по моме мишљењу, трепало је да се и с њима уради оно исто што се радило и са Вајсом, а то је: требало је наша општина да се обрати страним банкама па да се тражи од њих мишљење, референција о овим понуђачима, те да нам оне кажу, колики је њихов а — у финансијском свету т. з. Kreditfähigkeit — са свим је друга ствар, кад једна кућа од светског гласа дође и каже: „Ја хоћу да дам свој новац и да радим с Општином Београдском, за то што знам да сам тамо пласирала новац на сигурном месту“; или када би Народна Банка казала: „Ја ћу да помогнем Општини да дође до новца, те да може да отпочне радове“; али кад дођу два човека и траже извесне концесије под тешким условима, а ови су тешки већ и по томе што би Општина морала шест месеци да чека на резултат преговора — онда, ја мислим, да је сасвим оправдано, да би општина требала, пре него што закључи с њима овај уговор, да се распита о вредности њиховој, па тек онда да пређе на само преговарање.

Господо, ви се сви сећате, и било вам је познато, да кад је давата концесија нашем суграђанину за подизање пожаревачке железнице, да се знало, да је он неће из свога чепа градити, него шта је било? Он је, са том концесијом у руди, ишао и тражио да склопи какво акционарско Друштво и на послетку га је склопио овде, у земљи, од мањих грађана и он ће сада да почне да ради. Ту се, дакле, код њега није тражио капитал. Такав исти, господо и овде је случај. Нама је овде преко потребно да знамо: не да ли ови понуђачи лично имају свога капитала, него: да ли га могу у опште и за које време да нађу? То је потребно с тога што зна, а ви и сами то знате, да Општина Београдска, услед разних узрока, не стоји Бог зна како славно са кредитом.

Да се зауставимо на кредиту наше општине. Кад Општина Београдска нема кредита, који би могла одма употребити, она је, онда, упућена да иде путем и начинима, који би допринели, да Општина дође до кредита па тако и до новца и до рада. Кредит, господо, долази од латинске речи credere, што значи: веровати, овде, разуме се, веровати у способност плаћања. Према томе, да би Општина имала кредит, у првом је реду потребно да уреди своју администрацију. Мени је, господо, врло тешко слушати кад кажу, како наша Општина не ваља, и како у Општини не иду послови као што треба да иду и т. д. Али, господо, ми не смемо само викати да не ваља, па на томе да се остане, већ што год не ваља, то треба поправити.

Ја, господо, кад сам дошао овде у Одбор, ја сам рекао да треба сви, без разлике партија, да пригрлимо Општину, као нашу заједничку мајку, и да је сви заједнички изведемо на пут да би могли доћи до свога кредита, и да га чува и онда, кад нема потребе да се њиме служи. Но, господо, и то не стоји баш да наша Општина баш нема кредита. Општина увек може доћи до кредита, само тај кредит може бити скупљи или јевтинији. Она је, разуме се, вољна у интересу свога грађанства доћи до јевтиног кредита. Па, господо, ако Општина сад не може наћи јевтин кредит онда је више него извесно, да ће га после шест месеца још теже наћи; али ако га и нађе, биће под много горим условима, него што су ови, које нам ови понуђачи нуде. Тада би сваг где би кредит тражила казао: „Кад сте ви пре шест месеци пристали на онакве услове, значи, да под бољим условима нисте очекивали што год добити, с тога вам ни ми не можемо дати ништа ни под онаквим погодбама“. То је једна врло важна ствар, на коју треба обратити особиту пажњу.

Сад, господо, има још једна ствар, која захтева да се ова понуда не крха тако лако, преко колена, а то се тиче самога система канализације. Г. Капетановић, у своме говору, бранећи овај Шонеов систем канализације, позвао се и

на мене. И ако постоји и писмен извештај и са мојим потписом о систему канализације, сматрам за дужност да и усмено проговорим неколико речи о систему.

Кад сам јесенас био у Паризу, позвао ме је један мој познаник да одемо у једно места близу Париза, те да видимо један систем канализације по системи сепарирања. И мени, господе, како сам одборник, а и иначе интересовала ме је та ствар, било је врло мило, што ми се указала узгред прилика, да се упознам и са једним таквим системом. Ја сам једног дана отишао с тим мојим познаником у ту варош и отишли смо у биро, и ја сам се, господе, јако изненадио кад сам у том биро-у видео целокупан план канализације за варош Београд и упитао сам директора: од куда им тај план? Онда ми је он рекао, да су се они интересовали за наше прилике, а дознали су да ће да се изврши канализација у нашој престоници, па су изаслали своје инжењере, који су израдили, овде у Београду, целокупни план канализације, а о томе у Београду апсолутно нико није знао ништа. Сем тога, г. директор био је тако љубазан, те је ишао са нама у три-четири нове куће, које су тек биле озидане, те ми је показао спајање тих кућа са главним каналом, а за тим смо отишли и видели и неке старе куће. Ја сам био веома задовољан самим функционисањем тих канала, али сам директору одма учинио примедбу, да сумњам да ће тај систем канализације бити примљен за Београд. То је систем сеперације, тако да метеорска вода не силази у канале, а подесан је нарочито за места, која су равна. Ја сам био потпуно задовољан тим системом, једно, што је сам систем добар и, друго, што су ми казали да је тај систем знатно јевтинији од других система. Ја сам тада рекао, да би тај систем можда био погодан за Београд, једно, што је јевтинији, те би Београд дошао што пре до канализације, и друго, што Београд има добар напад за одливање метеорске воде. Ја сам, господе, међутим, говорио и са г. Мариновићем, додирнуо ту тачку, и он ми је казао, да онај систем који сам тамо видео није Шонеов систем али да му је сличан. Ја сам му тада напоменуо, да не би може бити због нарочитих навика у Београду при манипулисању где год зашнчал; али г. Мариновић ми је одговорио, да су све незгоде код тога система отклоњене. Господе, то је што сам ја имао да кажем о Шонеовом систему и могу рећи да ја лично не познајем кроз тај систем — т. ј. Шонеов систем сеперације — али ипак не бих му био противан, ако би он задовољио све хигијенске захтеве у Београду. Бар такав сам ја утисак о томе систему добио кад сам био у Паризу. Али, господе, кад је већ реч о томе, да Општина напусти све оно што је рађено за осам година, ја мислим, да би нам и *дужност* била да, пре него што усвојимо овај систем, затражимо и *друга стручна мишљења о њему*. Ја ћу у овој прилици да се позovem на г. Капетановића. Кад је Гертнер био овде у Београду да да своје мишљење о водоводу нашем, тада је мени доктор Стејић бацио у очи прекор, како је Општина при грађењу водовода радила како је она хтела — по свом ћефу, као да нема санитарског Савета у Београду. Ја сам му одговорио: „Parдон“, господине, сав тај рад био је јаван; штампани су били извештаји и Управи вароши Београда, све је то достављено. Ако је том приликом рађено нешто што није требало да се ради, Управа вароши била је позвана да то на основу забрани и да стане таквом раду на пут. Али он ми је рекао, да је Општина ипак била дужна и да је требала да о томе саслуша и санитарски Савет.

Да и у овој прилици не бисмо добили такав прекор, ја бих био за то да, пре него што усвојимо овај Шонеов систем, упитамо грађевински и санитарски Савет, те да и они изјаве да ли је Шонеов систем повољан за Београд.

Сад бих имао да учиним једну напомену односно самог система сепарације.

Одавно је, господе, пала мисао да се при увођењу канализације у једној вароши сепарира метеорска вода од остале нечистоће и прву је такву канализацију предложио, ако се не варам, инжењер Лирнур, али он није могао да успе, јер му систем није био савршен, али његову мисао сепарирања прихватили су други и они су је и остварили. И данас, господе, кад је то питање већ решено са хигијенске стране, и не питајући да ли је то потврдио Солзбери као што рече Капетановић, или ко други, слична ауто-

ритета, ја отверено кажем, да бих био за тај систем; али ја сам казао да бих за тај систем био с тога, што би нам он са хигијенске стране може бити исту ону услугу учинио, као и други какав систем а који би био скупљи. Тако исто, господе, кад би био и какав други систем канализације, који би био јевтинији од овог Шонеовог система, а могао би с хигијенске стране да врши исту таку услугу, као и тај систем, ја бих био и за тај други систем. То је, господе, с тога, што сам ја и у комисијама и у Одбору општинском увек заступао гледиште, да морамо добро да се чувамо, да нас модернизирање Београда не кошта скупо, ваља имати на уму, да Београду не смемо скупоћом спречити растење, јер што је једно место веће, већа је и радиност и трговина и лакша зарада.

Сад бисмо, господе, могли да се запитамо, да ли је то са чисто хигијенског гледишта што нам ови понуђачи предлажу овај систем, или они то предлажу с тога што је у опште он јевтинији. У колико се ја сећам, господе, кад је долазио у Београд онај хигијеничар Смит и том приликом проучио у опште све радове општине Београдске, он је чини ми се, препоручио тај систем сепарације као веома добар систем, нарочито с тога, што чини потпуно услугу и што може да се рентира. Сваки други систем канализације био би за нас скупљи.

Господе, то је главни разлог за што бих ја могао бити за тај систем канализације, т. ј. што би тај систем био јевтинији него ма који други. Али пре него што бих се решио да пристанем на тај систем, ја бих желео да тачно сазнам рентабилитет тога система, те да видим какав ће бити тај рентабилитет овде у Београду. Но да завршим с оним што сам дознао у Паризу.

Ја сам питао директора оног биро-а: „Молим вас, господине, да ми кажете: осем у овоме месту, да ли сте још где год увели овај ваш систем?“ — а он ми је одговорио, да је први његов такав систем опробан у једној касарни у Паризу и после у томе месту код Париза. Још ми је рекао, да има још око 30 вароши у Европи, за које су добили концесије на систем. На питање моје: „Па за што не радите и у тим варошима?“ одговорио ми је, да још не знају какав ће им тамо бити рентабилитет, те да за то још не раде. Кад смо говорили о приликама у Београду колика је насељеност, и о пространству Београда учинило ми се, да то не утиче повољно на директора. Нарочито ме је питао: колика би могла бити такса у Београду? Кад сам му ја казао да би такса могла бити око 2 дин. од једног квадратног метра кућног фронта на годину, он је рекао да се на тој основи не би могло ништа урадити. С тога бих ја молио наше техничаре да ми кажу рентабилитет тога система, и то рентабилитет с погледом на таксу а према броју и густини становника у Београду. Са свим друштвама ће бити рентабилитет ако једна кућа нема више од 2—3 душе или ако у једној кући има 80 кирајџија. Међу тим, господе, та погодба о рентабилитету веома је важна нарочито с тога, што се овај систем у овом предвиђа због лакшега финансирања, а финансирање се предвиђа путем образовања акционарског друштва. Акционарско друштво, то је један облик предузећа, који се јако распрострео у модерном времену, и који је управо благословен, за извесне радиности, без кога облика поједине гране производње и још неких послова, не би могле ни оцетати. Ја вас питам господе, ко би се сам усудио да уложи сав свој капитал у један рудник? Међутим, кад се скупе много људи, на путем акција створе потребан капитал, онда је са свим природно, да ће за свакога лакше бити. Сваки ће радије ризиковати један десети део свога имања у такво предузеће, него што би се нашао појединац и рекао: „ја дајем све своје имање!“

Нисам дакле, противан облику акционарског друштва; али то је један облик предузећа, који има и своју ванредно ружну страну, кад се на разне послове примењује, тако да сви они, који се баве законодавством у свима земљама, много се муче да нађу начин, да се акционарска друштва ограниче тако, да од њих буде, по економно благостање једног народа само плодности а не и опасности. Ради тога дакле, што су та акционарска друштва по где што и опасна, ради тога се и одређује, законом до ситница цео склоп друштва да би се они људи, који незнају шта је то акција а шта облигација; да би се сачу-

вали од опасности, те да не буду навучени на куповање акција и на отуда можда и на губитак. С тога дакле господе, што се акционарска друштва могу и зло употребити свуда при општинским радовима избегавају се, где год се то може избећи, и примењују се само тамо, где се могу без опасности за публику применити. И ја не видим, господе, потребу, да се овде примени на радове наше општине облик акционарског друштва ако је капитал већ нађен. Међутим, што је у овој конвенцији предвиђено нарочитим чланом акционарско друштво може се рећи да је сигурно, само на тај облик предузећа и мишљено. Чак се предвиђа и начин исплате оне ортачке добити између Општине и акционара. То је господе, врло интересантна ствар, та ортачка добит: хоће ли у опште те добити бити, за општину или за акционаре?

Сад долазим господе, на оно питање о одређивању такса. Наравна ствар, кад се склопи једно друштво, које ће да изврши ове радове, па после да их експлоатише, оно ће гледати да има отуда добити. Али ми смо сви чули како се говори, да ми не дамо да буде те добити, јер ће то у нашим рукама бити одређивање такса. Ја онда не разумем господе, шта ће овај мамац у члану 3. ове конвенције, ако не зато, да се купцима акција представи да ће са свим поуздано да имају и извесну добит. Ја право да вам кажем господе, не бих никада желео, да ма ко изгуби свој новац на спекулисању при финансирању радова београдске општине! Има још једна важна ствар, а која ми изгледа као да није предвиђена, бар не видим да је предвиђена у извештају комисијске већине. Нигде није предвиђено господе, колики ће бити акционарски капитал? Међутим, у извештају већине казано је, да ће се акције на то и то издати, а колики ће капитал бити то не стоји.

Господе, акционарско друштво за експлоатацију београдских општинских послова, — то мени ружно звони а то с тога, што никако није оно исто као када се чује акционарско друштво за експлоатацију рудника „Мисаче“. Ови понуђачи знајте, нису забадава метнули овај став у понуди, да они имају право пренети ову концесију на друго какво лице или друштво акционарско. Ко год зна сам начин стварања тих акционарских друштва, знаће да онај, који преноси какву концесију и ако нема никаквог капитала, ипак тражи да му се урачуна као улог и исплати његов рад око добијања концесије, а то би све онет у овом случају ишло на штету Општине. Она би морала то посредовање да плати. Као год ако се сећате, што је трамвајско друштво морало да плати Цикосу за пренос његове концесије на акционарско друштво, тако ће исто општина платити у овоме случају, кад буде откупљивало акционарско друштво, сву ону цену која је у своје време урачуната као улог концесионара учињен преносом концесије на друштво. Ви се сећате да је Цикос добио од акционарског друштва 900 комада акција за пренос те његове концесије и због тога је друштво морало после да удешава свој биланс и да обара курс тим акцијама — које је Цикос био распродао, па су и неки од наших грађана били купили — све дотле, док их није после повратило све натраг куповином, Сада, господе, ево у чему сам се ја сложио са г. Мариновићем.

То је у овоме: у место да наша општина чека док се њен кредит подигне, па онда тек да тражи зајам, ја не би био противан да се нађе какво друштво, које би све те радове општини извршило и у место наплате примило на име исплате од општине њезине огарантоване облигације. Има у опште четири могућности, да општина дође до ових радова. Прва је могућност да општина добије потребан капитал на зајам, па да све те радове сама ради путем лицитације; други би пут био, кад се зна да општински кредит не стоји тако високо, да може да дође до сума — а ја мислим да кредит општински није тако велики, да може до зајма скоро доћи — то да не би Општина дуго чекала док добије новац, ји би био за онај други начин, а то је, да се нађе друштво које би било вољно извршити све општинске радове, и у место исплате примити добро ујемчене општине облигације.

Трећи би начин био овај. Каже се да експлоатација апсолутно не може остати у општинским рукама, јер нису сигурни да ће се наплата такса тачно вршити а не сматра се да би била

доволна гаранција сама трошарина, и по томе имала би се истоме друштву које је извршило грађење уступити и експлоатација у гаранцију за дуговање општине. Наравно да је овај трећи начин несравњено и тежи и скупљи за општину од онога другог. Но то је једно кад би се по том трећем начину тражила експлоатација за већу гаранцију зајма, а са свим је нешто друго, када се то тражи, као што је у овој понуди, да се путем експлоатације стави акционарима у изглед извесан бар и добит и на томе послу. То би, видите ли, био четврти и несравњено штетан по општину начин. Сада да прекинем.

Лепо је то, господо, да Општина добије што пре нове установе и ми се морамо за то задужити. Задужићемо се, господо, и поштено ће мо да плаћамо наше дугове, а за сигурност тога плаћања служиће нашим повериоцима приходи од трошарине. Ја бих пристао господо, чак и на услов, који траже и ови понуђачи, а то је да дамо и таксе од ових усана у залог. Али њихов захтев, да они сами и експлоатицу све ове установе не могу никада одобрити — а ево за што: каже се, како ми писмо добри управљачи, и како ће странци много боље управљати него ми.

Мени је, господо, ужасно тешко, кад у Одбору Београдске Општине, у Одбору престонице Краљевине Србије може да се каже, како ми Срби не уможе да управљамо. Нико није умео, господо, док није научио, па можда ће и нас та наука скупо стати, па и дуже време трајати; али, у име српске мисли, треба да покажемо да смо дорасли за самосталан живот и да смо кадри научити и урадити све оно што су и други народи урадили. (Чује се: тако је). И из тих разлога, господо, ја апсолутно никада не могу дати свој глас за ову прелиминарну конвенцију. И кад сам био у комисији, ја сам умолио био г. председника да гледа, да са г. Мариновићем води преговоре на другим основима а не на овој основи.

Сем тога, ја бих молио људе од закона, наше правнике, да нам кажу, како ова понуда стоји према закону о акционарским друштвима, а ја им нарочито обраћам пажњу на стилизацију члана 9. ове понуде.

Господо, ми смо имали неке установе, које су биле у страначким рукама, па су оне прешле сада у наше руке, па кажите ми, јесу ли те установе пропале? Кажите ми, такође, да ли би коме пало на памет, због тога што наше Бродарско Друштво не показује сјајне успехе, да каже, да га уступимо странцима у експлоатацију? Никоме то неће пасти на ум. Моје је дакле мишљење, да овакву концесију никада не дајемо никоме, па макар се ми и мучили, па макар нас и та школа скупо стала, јер ако не учимо, никад нећемо ништа ни научити. То је моје мишљење. (Одобравање).

Председник. — Допустите ми г. Пачу, да вам кажем неколико речи. Ви нисте били изабрани за члана те комисије, која је проучавала ову понуду, па е тога и нисте звани као члан комисије; али ја сам вас лично умолио, да са осталим експертима кад је већ комисија свршила свој рад дођете на састанке комисије, те да се чује и ваше мишљење о тој понуди. И ви сте се одазвали томе позиву, само сте казали да вам је немогуће у понедељак да дођете. Још сам вас умолио, на завршетку, комисијског рада да дате ваше мишљење и написмено; али ви сте ми одговорили, да то не можете јер немате када.

Др. Л. Пачу. — Може бити, ја сам сигурно заборавио.

Милан Капешановић. — Ја хоћу само две три речи да кажем. Г. Пачу хоће да зна рентабилитет овога система канализације. Ја ћу на то питање да му одговорим другим питањем а то је: колики би рентабилитет био, кад би у Београд увели систем великих канала? Тај систем не би се ни рентирао у Београду и кад бисмо га ми увели, он би оставио дубоке трагове у нашој кеси.

Даље г. Пачу каже, да ми треба да се трудимо да сами тај рад извршимо и да после то и експлоатишемо. Ви знате господо, колике смо муге имали са нашим водоводом, па и данас, поред свег тога што имате и управника водо-

вода г. К. Јовановића и одборнике г. Пачу, Стаменковића, Главинића, мене и остале техничаре, поред свег тога господо, ја сам чуо са озбиљне стране да смо ми са нашом експлоатацијом *прекјуче шребаши да останемо без воде у Београду*; али даље нећу о томе да говорим.

Дим. Ђирковић. — Ја бих молио претходно да ми председник одговори на питање: да ли је остало на Општини то право, да она одређује таксу и тарифу, кад ови радови буду готови? Да ли су ови понуђачи на то пристали, јер и то је требало да уђе у овај извештај.

Председник. — Господо, г. Мариновић је у почетку дао био једну понуду, али она је морала да претрпи неке измене и допуне. Та је понуда била од 10. јануара, а ова друга је од 10. фебруара и кад смо прегледали ову другу дефинитивну понуду, онда смо прешли и на то питање о тарифи и ја могу да вам кажем, да је он пристао да општина задржи то право.

(Свршиће се)

Н А Б А В К А

Управа општинске трошарине држаће лицитацију за израду 56 блуза и 56 панталона чојаних, за одело својих финансиа.

Како блузе, тако и панталоне морају бити од чоје домаће индустрије и то: блузе од чоје боје браун а панталоне од чоје боје плаве.

Понуде, у затвореном писму са мустрама чоје, треба поднети главној управи општин. трошарине до 9 сати пре подне 12. Априла т. г; кога ће се дана у 11 сати пре подне у присуству одређене комисије и присутних понуђача отворити.

Понуда мора бити снабдевена прописном таксеом марком, иначе неће се узимати у оцену.

Остале погодбе могу се свакога дана, а за време канцелариско, видети у канцеларији управе трошаринске.

Ко жели примити се израде овог одела, нека до означеног времена поднесе понуду.

После означеног времена, неће се накнадне понуде примати.

Од главне управе општин. трошарине 21. Марта 1898. год. Бр. 452. — Београд.

О Б Ј А В А

Поводом тим, што се често дешава, да се гробнице и гробови на новоме гробљу а по захтеву приватних отварају, и пошто тај посао кошта гробљанску касу плаћајући надничаре и зидаре, то је суд општине београдске решио,

да се од 1. Јануара 1898. године за отварање гробова и гробница на новоме гробљу наплаћује ова такса:

- I. За отварање и затварање мале гробнице 4.— дин.
- II. За отварање и затварање велике гробнице 5.— дин.
- III. За отварање и затварање гробнице са преносом тела из простог гроба у зидани 8.— дин.
- IV. За откопавање простог гроба ради преноса тела из гробља 5.— дин.

Таксу ову наплаћиваће благајница новог гробља у корист гробљанске касе, и издаваће допусте за овај рад.

О овоме се извештава грађанство ради знања и управљања.

Од суда општине београдске 20. Децембра 1897. год. АБр. 7239.

РАЗНЕ ОПШТИНСКЕ ТАКСЕ

I. Димњичарство :

- а) За чишћење димњака (цилиндера) без разлике на спратове — — — 0·20 д.
- б) За незидан шпархерт — — — 0·40 д.
- в) За узидан — — — — — 0·20 д.
- г) За велики узидан шпархерт у гостионици — — — — — 0·50 д.
- д) За чишћење димњака од два спрата 0·20 д.
- ђ) За чишћење простог димњака — 0·10 д.
- е) За чишћење чункова од 2 и по метра уједно са пећима — — — 0·24 д.
- ж) За чишћење чункова од 2 и по метра уједно са више пећи — — — 0·20 д.
- з) За паљење димњака (цилиндера) без разлике на спратове — — — 0·75 д.

II. Гробарина :

- а) Гроб за децу — — — — — 7.— д.
- б) Гроб за одрасле — — — — — 12.— д.
- в) Мала гробница — — — — — 555·52 д.
- г) Велика гробница III реда — — — 998·93 д.
- д) Велика гробница II реда — — — 1099·93 д.
- ђ) Велика гробница I реда — — — 1684·57 д.

ТАКСЕ ЗА ИЗНОШЕЊЕ ЂУБРЕТА

За квартове: Савамалски, Теразијски, Варошки и Врачарски

- 1. Од собе и кухиње или мањег дућана са собом — — — — — 0·25 д.
- 2. Од две или три собе са кухињом или већег дућана са магазином — — — 0·70 д.
- 3. Од четири или више соба са кухињом, од кафане са кухињом, од гостионице са кухињом без штале — 1·50 д.

За квартове: Дорђолски и Палилулски

- 1. Од собе и кухиње или мањег дућана са собом — — — — — 0·20 д.
 - 2. Од две или три собе са кухињом или већег дућана са магазином — — — 0·60 д.
 - 3. Од четири или више соба са кухињом, од кафане са кухињом од гостионице са кухињом без штале — 1.— д.
- Од суда општине београдске 23. августа 1892 год. АБр. 9449.

ОПШТИНСКЕ ТАКСЕ ЗА МРТВАЧКА КОЛА

- а) Проста кола са 2 коња — — — — 10 дин.
- б) Кола са анђелима са 2 коња — — — 18 "
- в) Стаклена кола са 2 коња — — — — 24 "
- г) Стаклена кола са 4 коња — — — — 60 "

КЊИЖЕВНИ ОГЛАС

Издавачи регистра опште и уговорних царинских тарифа, вољни, да свакоме који са царинарницама посла има, даду у руке књигу, која ће их сачувати од неправилних пријава и могућих казни, јављају да од данас па за три месеца дају свој регистар у пола цене, а то је по шест динара комад.

Књига се може добити у књижарама Велимира Валожића и Дим. М. Ђорића и код господе благајника београдске царинарнице на железници и Сави.